

ความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องในสัญญาซื้อขายและสัญญาเช่าซื้อ Liabilities for Defects in Sales Agreements and Hire-Purchase Agreements

ป้อมฤดี กุมพันธ์^{1*} นพดล อีระวงศ์ภิญโญ²

Pomrudee Kumpant^{1*} Noppadon Theerawongpinyo²

Received: May 9, 2021

Revised: May 18, 2021

Accepted: June 2, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา หลักการ กฎหมายของไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่อง เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องในสัญญาซื้อขาย สัญญาเช่าซื้อ และเสนอแนะแนวทางปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่อง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร การบวนการเปรียบเทียบกฎหมาย

ผลการวิจัย พบว่า ประเทศไทยมีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่องไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 1 หมวดที่ 2 จำนวนสามมาตรา คือมาตรา 472 ถึงมาตรา 474 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2472 จนถึงปัจจุบันยังไม่เคยมีการปรับปรุง รวมเป็นระยะเวลากว่า 91 ปี จึงทำให้กฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องดังกล่าวมีความล้าสมัยส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคในหลายด้าน ดังนั้น จึงควรบัญญัติกฎหมายพิเศษระดับพระราชบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องหรือมีการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับนิยามหรือหลักเกณฑ์ความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องและสิทธิของผู้บริโภคให้มีความชัดเจนเพิ่มขึ้น เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเรียกร้องให้ผู้ขายหรือผู้ผลิตซ่อมแซมสินค้าเมื่อมีความชำรุดบกพร่องหรือเปลี่ยนสินค้าได้หากไม่สามารถซ่อมแซมหรือซ่อมแซมแล้วอย่างน้อยสองครั้ง หรือลดราคาตามสภาพ หรือบอกเลิกสัญญา ได้ดังเช่นกฎหมายของเยอรมนี และสหรัฐอเมริกา

คำสำคัญ : ความชำรุดบกพร่อง สัญญาซื้อขาย สัญญาเช่าซื้อ

^{1*} อาจารย์ ดร. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

¹ Lecturer of Law, Dr., Faculty of Law Bangkokthonburi University

² Assistant professor Department, Lecturer of Law Program, Buriram Rajabhat University

Abstract

This research aimed to study the backgrounds and the principles of Thai as well as foreign laws related to the liabilities for defects in order to analyze the problems of liabilities in sales agreements and hire-purchase agreements. It applied the quality research approach including the review of literature and the comparison of legal processes.

The findings indicated that there have been rules related to the liabilities for defects as found in the Civil and Commercial Code, Book 5, Title 1, Chapter 2, from Sections 472 to 474 since B.E. 2472. Ever since they have not been updated for 91 years. Due to these rules being outdated, they affect consumers in various dimensions. Thus, a special act on liabilities for defects should be enacted otherwise the definition or the criteria for the liabilities for defects and the consumer rights under the Civil and Commercial Code should be amended so they are less ambiguous. This will allow the consumers to request that the seller or the manufacturer to repair the product with any defect; exchange the product if it is not repairable or if it has been repaired twice; lower the product price; or terminate the agreement as in the laws of Germany and the United States of America.

Keywords: defects, sales agreements, hire-purchase agreements

บทนำ

โดยหลักการทำสัญญาซื้อขายนั้น ความต้องการของผู้ซื้อนอกจากได้รับสินค้าและกรรมสิทธิ์ในสินค้านั้นแล้ว ยังรวมถึงความต้องการได้รับสินค้าโดยปราศจากความชำรุดบกพร่อง เพื่อใช้สอยสินค้าได้ตามปกติหรือตามประโยชน์ของสัญญา ซึ่งเมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในลักษณะซื้อขาย เมื่อสินค้ามีความชำรุดบกพร่อง มาตรา 472 กำหนดให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องที่เกิดแก่สินค้าที่ซื้อขาย แม้ว่าผู้ขายจะไม่รู้ถึงความชำรุดบกพร่อง ผู้ขายก็ต้องรับผิดชอบ ผู้ขายจะแก้ตัวว่าตนไม่รู้ถึงความชำรุดบกพร่องไม่ได้ กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ขายอยู่ในฐานะที่จะรู้เรื่องของสินค้าที่ซื้อขายนั้นดีที่สุด (ศันันท์ภรณ์ โสติพิพันธุ์, 2559) สัญญาซื้อขายแม้จะเป็นเอกเทศสัญญาชนิดหนึ่ง แต่ในเรื่องผลของสัญญาก็ยังคงต้องบังคับไปตามหลักสัญญาผูกพันเฉพาะคู่สัญญา อันเป็นหลักพื้นฐานในทางสัญญา จึงก่อให้เกิดผลว่า เมื่อสินค้าที่ซื้อขายมีความชำรุดบกพร่อง ผู้มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องก็คือผู้ขาย และบุคคลที่มีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องก็คือผู้ซื้อ (กฤษศรา จันโท, 2559, หน้า 1) ซึ่งในประเด็นนี้จะเห็นได้ว่าค้อยข้างจะมีปัญหากับผู้เช่าซื้อพอสมควรแม้จะถือว่าเป็นผู้บริโภคเช่นเดียวกับผู้ซื้อแต่ไม่สามารถเรียกให้ผู้ขายหรือผู้ผลิตรับผิดชอบได้โดยตรง

โดยเฉพาะในปัจจุบันเทคโนโลยีในการผลิตสินค้ามีความก้าวหน้าไปมาก สินค้าที่ขายก็มีกระบวนการผลิตที่มีความสลับซับซ้อนจนยากที่คนทั่วไปจะเห็นและสามารถตรวจสอบถึงความชำรุดบกพร่องของสินค้าได้ จึงเป็นไปได้ยากที่ผู้ซื้อจะทำการตรวจพบความชำรุดบกพร่อง เว้นแต่ผู้ซื้อเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในการตรวจสอบสินค้าชนิดนั้น เมื่อไม่สามารถทำการตรวจสอบสินค้าที่ซื้อขายได้ ในการเข้าสัญญาส่วนมาก ผู้ซื้อย่อมมอบความไว้วางใจ

ให้ผู้ขายว่าจะส่งมอบทรัพย์สินที่ปราศจากความชำรุดบกพร่องและสามารถใช้สอยได้เป็นปกติทำให้มีความปลอดภัยให้แก่ผู้ซื้อ แต่อย่างไรก็ตามหากสินค้าที่ขายมีความชำรุดบกพร่องแล้ว ผู้ขายย่อมมีความรับผิดชอบ แต่มีข้อสังเกตว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติหลักเกณฑ์ความชำรุดบกพร่องไว้อย่างกว้าง ๆ ส่งผลต่อการบังคับใช้และการตีความส่งผลให้มีการตีความแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเวลาชำรุดบกพร่องต้องเกิดขึ้นก่อนส่งมอบ หรือระหว่างส่งมอบที่ผู้ขายถึงจะต้องรับผิดชอบ แล้วหากพบหรือเกิดขึ้นหลังส่งมอบผู้ขายต้องรับผิดชอบหรือไม่ นอกจากนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังบัญญัติข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ขาย ในมาตรา 473 แต่ไม่ได้บัญญัติสิทธิของผู้ซื้อคือผู้บริโภคไว้ว่าหากมีความชำรุดบกพร่องผู้บริโภคมีสิทธิอะไรบ้าง เช่น ขอให้มีการซ่อมแซมได้กี่ครั้ง หากซ่อมแซมแล้วไม่สามารถใช้งานหรือใช้งานได้แต่ไม่สมบูรณ์จะขอเปลี่ยนสินค้าแบบเดิม รุ่นเดิมได้หรือไม่ หรือหากไม่สามารถซ่อมได้หรือซ่อมมากกว่าสองครั้งผู้ซื้อสามารถยกเลิกสัญญาได้ ดังเช่นกฎหมายของเยอรมนี

นอกจากนี้ยังมีประเด็นเกี่ยวกับสัญญาเช่าซื้อที่มีความสัมพันธ์ของบุคคลสามฝ่าย คือผู้ขายหรือผู้ผลิต ผู้ให้เช่าซื้อ กับผู้เช่าซื้อ เมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วจะพบว่าสัญญาเช่าซื้อมีการบัญญัติไว้ในมาตรา 572 ถึง มาตรา 574 ซึ่งมีคู่สัญญาเพียงสองฝ่ายเท่านั้นดังที่บัญญัติว่าสัญญาเช่าซื้อนั้น คือสัญญาซึ่งเจ้าของเอาสินค้าออกให้เช่า และให้ค้ำมัดว่าจะขายสินค้านั้นหรือว่าจะให้สินค้านั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยมีเงื่อนไขว่าผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านี้คร่าว ดังนั้น คู่สัญญาในสัญญาเช่าซื้อจึงมีเพียงผู้ให้เช่าซื้อ กับผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้เช่าซื้อเท่านั้น โดยที่ผู้ขายหรือผู้ผลิต เช่น บริษัทรถยนต์ ไม่ได้หมายความรวมถึงไว้ในสัญญาเช่าซื้อแต่อย่างใด และในกรณีที่รถยนต์ชำรุดบกพร่องนั้น ก็ให้ผู้ให้เช่าซื้อรับผิดชอบแก่กรณีดังกล่าว โดยให้นำข้อความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องในสัญญาซื้อขายมาบังคับใช้ โดยถือว่าสัญญาเช่าซื้อนั้นมีความใกล้ชิดกับสัญญาเช่าซื้อเอง คือ มาตรา 472 ประกอบมาตรา 549 แต่มีข้อสังเกตว่า สถาบันทางการเงินหรือธนาคารผู้ให้กู้ไม่มีความสามารถที่จะซ่อมแซมหรือแก้ไขปัญหาความชำรุดบกพร่องที่เกิดขึ้นกับสินค้าได้ โดยส่วนใหญ่จะผลัดภาระให้ผู้เช่าซื้อ โดยในสัญญาเช่าซื้อมักจะมีข้อสัญญาระบุเอาไว้ เช่น ผู้เช่าซื้อได้ตรวจสอบสภาพรถยนต์จนเป็นที่พอใจแล้ว จึงเป็นการเช่าซื้อตามสภาพ หรือบ้างก็กำหนดว่า ผู้เช่าซื้อติดต่อตกลงกับผู้ขาย โดยที่ผู้เช่าซื้อเป็นผู้เลือกรถยนต์จากผู้ขายเอง ไม่เกี่ยวข้องกับธนาคาร เพราะธนาคารเป็นเพียงให้บริการทางการเงิน หรือบ้างก็กำหนดว่า ค่ารับรองค่าพรรณนาต่าง ๆ ระหว่างผู้ขายกับผู้เช่าซื้อไม่ผูกพันธนาคาร เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องจึงเพิ่มความซับซ้อนมากขึ้นในสัญญาเช่าซื้อ (คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค, 2558) ดังนั้นในประเด็นนี้จึงมีข้อสังเกตว่ากรณีที่สินค้านั้นชำรุดบกพร่องจนไม่อาจที่จะยอมรับได้ หรือใช้ได้ ผู้เช่าซื้อจะสามารถยุติการเช่าซื้อได้หรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา ทฤษฎี หลักการ เกี่ยวกับความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่อง
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องในสัญญาซื้อขายและสัญญาเช่าซื้อ
3. เพื่อเสนอแนะแนวปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องในสัญญาซื้อขายและสัญญาเช่าซื้อ

ขอบเขตการวิจัย

เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยได้แก่กฎหมายรัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 คำพิพากษา เป็นต้น เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่กฎหมายของเยอรมนี และสหรัฐอเมริกาบางรัฐ

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร(Documentary Research) เป็นหลัก โดยอาศัย ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) อาทิ กฎหมายภายในและกฎหมายต่างประเทศ ศึกษาวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น หนังสือ บทความทางวิชาการวิทยานิพนธ์ งานวิจัย ตลอดจนสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พร้อมนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาวิเคราะห์เปรียบเทียบอย่างเป็นระบบ อันจะนำมาสู่บทสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่องไว้ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2472 จนถึงปัจจุบันยังไม่เคยมีการปรับปรุง ซึ่งรวมเป็นระยะเวลากว่า 91 ปี โดยบัญญัติอยู่ในบรรพ 3 ลักษณะ 1 หมวดที่ 2 จำนวนสามมาตรา ตั้งแต่มาตรา 472 ถึงมาตรา 474 ซึ่งจะเห็นได้ว่ารูปแบบการซื้อขาย หรือการเช่าซื้อจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทำให้กฎหมายไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันจึงส่งผลต่อผู้บริโภคตามสัญญาซื้อขายและสัญญาเช่าซื้อเป็นอย่างมาก โดยมีประเด็นที่ต้องพิจารณาเป็นสำคัญอยู่สองประการ ตั้งแต่นิยามหรือหลักเกณฑ์ของความชำระคบกพร่อง ไปจนถึงสิทธิของผู้บริโภคตามสัญญาซื้อขายและสัญญาเช่าซื้อ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประเด็นแรกคือนิยามหรือหลักเกณฑ์ของความชำระคบกพร่อง พบว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ได้บัญญัตินิยามความหมายของคำว่าความชำระคบกพร่องไว้อย่างชัดเจน แต่เมื่อพิจารณา มาตรา 472 สามารถสรุปหลักเกณฑ์ความชำระคบกพร่องของสินค้าได้ 3 ประการ คือ ความชำระคบกพร่องของสินค้าต้องเป็นเหตุให้ (1) เสียมราคา (2) เสียความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติ หรือ (3) เสียความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา โดยผู้ขายรู้อยู่แล้วหรือไม่ว่าความชำระคบกพร่องมีอยู่ก็ตาม ซึ่งจากหลักเกณฑ์ความชำระคบกพร่องดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นการบัญญัติไว้อย่างกว้าง ๆ แม้จะมีข้อดีคือมียืดหยุ่นสามารถปรับเข้าได้กับหลายสถานการณ์ แต่ในขณะเดียวกันอาจเกิดอุปสรรคในการบังคับใช้ ไม่ว่าจะเป็นความชำระคบกพร่องดังกล่าวจะต้องเกิดขึ้นในช่วงเวลาใดที่ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบ เพราะความชำระคบกพร่องอาจเกิดขึ้นก่อน ระหว่าง หรือหลังจากการส่งมอบหรือหลังจากมีการใช้ไปแล้วระยะเวลาหนึ่งก็อาจเป็นได้ ซึ่งในประเด็นนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังมิได้บัญญัติไว้โดยตรง ถึงแม้ว่าในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 41 จะมีการบัญญัติช่วงเวลาที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบเพื่อความชำระคบกพร่องว่าต้องมีอยู่ในขณะส่งมอบสินค้าก็ตาม แต่พระราชบัญญัติดังกล่าวก็เป็นการคุ้มครองด้วยกฎหมายวิธีพิจารณาความซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจศาลเท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่องของเยอรมนีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่ง (Das Bürgerliches Gesetzbuch; BGB) พบว่ามีการให้นิยามของความชำระคบกพร่องไว้อย่างชัดเจน โดยใช้หลักเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้ 1) พิจารณาจากข้อตกลงที่เห็นประจักษ์ชัดแจ้งในสัญญา 2) พิจารณาความมุ่งหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสินค้าที่ปรากฏในสัญญา 3) พิจารณาจาก

การใช้ประโยชน์จากสินค้าตามปกติวิสัย โดยให้พิจารณาจากการให้ข้อมูลของผู้ขายเป็นหลัก 4) การติดตั้งและคู่มือการตั้งซาร์ต ให้ถือว่าซาร์ตบกพร่อง และ 5) การส่งมอบทรัพย์สินผิดประเภทหรือน้อยกว่าจำนวนที่ตกลงกันไว้ ให้ถือว่าซาร์ตบกพร่อง ในขณะที่กฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดอยู่ใน Song-Beverly Consumer Warranty Act โดยแบ่งประเภทของสินค้า เช่น ถ้าเป็นอุปกรณ์ช่วยเหลือ (การมองเห็นหรือการได้ยิน) ใหม่และที่ใช้แล้วที่วางขายในร้านค้าปลีกต้องแนบใบรับประกันสินค้าที่ระบุว่าอุปกรณ์ให้ความช่วยเหลือได้รับการประกันว่ามีความเหมาะสมตามที่ผู้ซื้อต้องการ หากอุปกรณ์ไม่เหมาะสมกับความต้องการใช้งานสามารถ ส่งคืนได้ภายใน 30 วันนับแต่รับมอบหรือวันที่ได้มีการทดลองสินค้า โดยผู้ขายจะต้องแก้ไขหรือเปลี่ยนสินค้า หรือคืนเงินเป็นต้น ในกรณีนี้มีข้อสังเกตว่ากฎหมายให้ความคุ้มครองโดยไม่สนใจว่าความชำรุดบกพร่องนั้นจะเกิดขึ้นก่อนส่งมอบ ระหว่าง หรือหลังจากส่งมอบ แต่หากมีความชำรุดบกพร่องภายใน 30 วัน ผู้บริโภคสามารถได้รับความเสียหาย ความเสียหาย ซึ่งในประเด็นนี้เมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าของไทยโดยเฉพาะเครื่องใช้ไฟฟ้าหรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จะพบว่าส่วนใหญ่ผู้ขายหรือผู้ผลิตมักจะระบุไว้ว่าสามารถเปลี่ยนคืนได้ภายใน 7 วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่สั้นมาก อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตหรือพบความชำรุดบกพร่องในเวลาดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามโดยหลักของสัญญาจะตั้งอยู่บนหลักเสรีภาพและความศักดิ์ของบุคคลในการแสดงเจตนา รัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงแม้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้เปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่จะเป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งกรณีนี้ก็ส่งผลกับผู้บริโภคทั้งกรณีเกิดความชำรุดบกพร่องที่เกิดจากการเข้าซื้อ ที่ให้เข้าซื้อ มักจะมีการบอกเงื่อนไขความรับผิดชอบของตนในสัญญา โดยระบุในสัญญาว่าผู้เข้าซื้อได้ตรวจสอบและรับสินค้าไปโดยไม่พบความชำรุดบกพร่อง ซึ่งสินค้าบางอย่างไม่สามารถพบความชำรุดบกพร่องในเวลาที่ยังส่งมอบ เพราะเป็นสินค้าบางอย่างไม่ใช่เทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิต เช่น รถยนต์ ซึ่งผู้เข้าซื้อ ไม่มีความเชี่ยวชาญชำนาญถึงขนาดตรวจพบความชำรุดบกพร่องในเวลาที่ยังส่งมอบได้ ทำให้สินค้าบางอย่างจะไปพบความชำรุดบกพร่องในเวลาที่ใช้ไปแล้ว

ส่วนในประเด็นที่สอง คือ สิทธิของผู้บริโภคทั้งตามสัญญาซื้อขายของไทย ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 บัญญัติเพียงว่าหากสินค้าที่ขายชำรุดบกพร่อง ผู้ขายต้องรับผิดชอบนั้น ส่วนรับผิดชอบอย่างไร ต้องมีการซ่อมแซม หรือต้องเปลี่ยนสินค้าใหม่ หรือลดราคา หรือผู้ซื้อขายสามารถบอกเลิกสัญญาได้หรือไม่ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่มีการบัญญัติถึงสิทธิของผู้ซื้อหรือผู้บริโภคเอาไว้อย่างชัดเจน ในขณะที่กฎหมายแพ่งของเยอรมนี กำหนดให้ผู้บริโภคสามารถใช้สิทธิได้ ดังนี้ 1) ซ่อมแซมหรือเปลี่ยนสินค้า 2) หากซ่อมแซมเกินสองครั้ง ให้สิทธิผู้บริโภคบอกเลิกสัญญาได้ 3) ให้สิทธิผู้บริโภคในการลดราคาตามสภาพ 4) ให้สิทธิผู้บริโภคในการบอกเลิกสัญญา 5) ให้สิทธิผู้บริโภคในการเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้น และ 6) กรณีที่สินค้าชำรุดบกพร่องภายในระยะเวลา 6 เดือน ให้สันนิษฐานเอาไว้ก่อนว่าชำรุดบกพร่องมาตั้งแต่วันส่งมอบ ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกา (Lemon law) โดยกำหนดในแต่ละมลรัฐว่าให้โอกาสผู้ผลิตในการซ่อมแซมกี่ครั้ง ซึ่งการกำหนดตามสาระสำคัญของการชำรุดบกพร่อง เช่น 1 ครั้ง ในกรณีเกิดความชำรุดบกพร่องในส่วนที่เป็นสาระสำคัญจนถึงขนาดทำให้ผู้ซื้อหรือผู้ใช้ถึงแก่ชีวิต หรือ 3 ครั้ง ในกรณีเกิดความชำรุดบกพร่องเพียงเล็กน้อย ซึ่งหากผู้ผลิตไม่สามารถแก้ไขส่วนที่ชำรุดบกพร่องนั้นภายในเวลาที่กำหนดซึ่งได้รับประกันไว้กับผู้ซื้อ ผู้ซื้อสามารถใช้สิทธิเปลี่ยนสินค้ารุ่นเดียวกันหรือขอปรับลดราคาตามความเหมาะสม หรือหักค่าเสื่อมราคา เป็นต้น

ส่วนกรณีสัญญาซื้อขายของไทย แม้จะมีบัญญัติไว้ในมาตรา 572 ถึง 574 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่พบว่าตามกฎหมายดังกล่าวมีคู่สัญญาสองฝ่ายคือผู้เข้าซื้อและผู้ให้เข้าซื้อคือสถาบันทางการเงินหรือธนาคาร ซึ่งมีข้อสังเกตว่าไม่มีการระบุถึงผู้ขายหรือผู้ผลิต ดังนั้น เมื่อสินค้าชำรุดบกพร่อง ผู้ให้เข้าซื้อก็ไม่มีความรู้

หรือเชี่ยวชาญในการซ่อมแซมดั่งเช่นผู้ขายหรือผู้ผลิต และในขณะเดียวกันผู้เช่าซื้อก็ไม่ใช่ผู้ซื้อหรือเจ้าของกรรมสิทธิ์ ในขณะที่เช่าซื้อตามมาตรา 472 ที่จะสามารถเรียกร้องให้ผู้ขายหรือผู้ผลิตต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องได้โดยตรง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ากฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอในการคุ้มครองเพื่อความชำรุดบกพร่องในสัญญาเช่าซื้อ ดังนั้นจึงควรบัญญัติเพิ่มเติมนิยามให้ผู้เช่าซื้อได้รับความคุ้มครองจากความชำรุดบกพร่องเช่นสัญญาซื้อขายดังกล่าว

ส่วนในด้านการใช้สิทธิของผู้เช่าซื้อเพื่อความชำรุดบกพร่องจะมีปัญหาและความซับซ้อนเพิ่มขึ้น เพราะแม้จะบัญญัติเพิ่มเติมนิยามให้ครอบคลุมถึงเช่าซื้อแล้วก็ตาม แต่ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อมาคือด้านกรรมสิทธิ์ เมื่อยังไม่โอนไปยังผู้เช่าซื้อแต่ยังเป็นของผู้ให้เช่าซื้อซึ่งเป็นสถาบันทางการเงิน ส่งผลให้ผู้เช่าซื้อไม่สามารถเรียกร้องให้ผู้ขายหรือผู้ผลิตรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องตามกฎหมายแพ่งได้ เช่นนี้รัฐอาจต้องเข้าไปแทรกแซงโดยกำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องโอนสิทธิที่พึงให้ผู้บริโภคคือผู้เช่าซื้อแบบไม่มีเงื่อนไข เพื่อให้ผู้เช่าซื้อสามารถใช้สิทธิเรียกร้องให้ผู้ขายหรือผู้ผลิตรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องที่เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงสิทธิของผู้บริโภคในการเรียกให้ผู้ขายรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องมีหลายกรณีดังที่ได้กล่าวมาแล้ว หากผู้บริโภคใช้สิทธิในการขอลดราคาตามสภาพเช่นนี้ควรมีการบัญญัติให้สถาบันการเงินในฐานะผู้ให้เช่าซื้อต้องผูกพันตามสัญญานั้นด้วย ในขณะเดียวกันหากเข้ากรณีที่ไม่สามารถซ่อมแซมได้หรือซ่อมแซมมากกว่าสองครั้งในเวลาหกเดือนเช่นนี้หากผู้บริโภคใช้สิทธิในการขอยกเลิกสัญญาและคืนสินค้า เช่นนี้เท่ากับเป็นการยกเลิกสัญญาเช่าซื้อกับสถาบันทางการเงินด้วยเช่นกัน โดยกำหนดให้สัญญาเช่าซื้อที่มีผลเมื่อผู้เช่าซื้อแจ้งไปยังสถาบันทางการเงินคือผู้ให้เช่าซื้อทราบเป็นหนังสือด้วย เพราะสถาบันทางการเงินอาจจะไม่ทราบถึงการบอกเลิกสัญญาดังกล่าว

สรุปผลการวิจัย

ประเทศไทยมีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่องไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 1 หมวดที่ 2 จำนวนสามมาตรา คือมาตรา 472 ถึงมาตรา 474 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2472 จนถึงปัจจุบันยังไม่เคยมีการปรับปรุงรวมเป็นระยะเวลากว่า 91 ปี จึงทำให้กฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องดังกล่าวมีความล้าสมัย ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านนิยามหรือหลักเกณฑ์ความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องในประมวลกฎหมายบัญญัติไว้แบบกว้าง ๆ ไม่มีความชัดเจนส่งผลต่อการบังคับใช้ที่ต้องให้ศาลเป็นผู้ตีความ ประกอบกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวบัญญัติเพียงว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบ ส่วนการจะต้องรับผิดชอบอย่างไรไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนซึ่งแตกต่างจากของเยอรมนี และสหรัฐอเมริกา ที่บัญญัตินิยามหรือหลักเกณฑ์ความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องเอาไว้อย่างชัดเจนซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) พิจารณาจากข้อตกลงที่เห็นประจักษ์ชัดแจ้งในสัญญา 2) พิจารณาความมุ่งหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสินค้าที่ปรากฏในสัญญา 3) พิจารณาจากการใช้ประโยชน์จากสินค้าตามปกติวิสัย โดยให้พิจารณาจากการให้ข้อมูลของผู้ขายเป็นหลัก 4) การติดตั้งและคู่มือการตั้งชำรุด ให้ถือว่าชำรุดบกพร่อง และ 5) การส่งมอบทรัพย์สินประเภทหรือน้อยกว่าจำนวนที่ตกลงกันไว้ ให้ถือว่าชำรุดบกพร่อง ส่วนกรณีสัญญาเช่าซื้อของไทยไม่สามารถนำบทบัญญัติความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องไปบังคับผู้ขายได้โดยตรง เพราะมีปัญหาและมีความซับซ้อนหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเพราะผู้เช่าซื้อยังไม่มีกรรมสิทธิ์ในสินค้านั้น กล่าวแต่สินค้านั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของสถาบันการเงินผู้ให้เช่าซื้อเป็นต้น ในขณะที่เช่าซื้อไม่สามารถฟ้องให้ผู้ให้เช่าซื้อซึ่งเป็นสถาบันทางการเงินรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องได้เพราะสถาบันทางการเงินไม่ได้มีความรู้หรือความชำนาญในการซ่อมแซมดั่งผู้ผลิต ดังนั้นเพื่อให้ความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องครอบคลุมไปถึงสัญญาเช่าซื้อด้วยจึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขนิยามให้คำว่าซื้อหมายถึงความรวมถึงเช่าซื้อด้วย

ส่วนประเด็นด้านสิทธิของผู้บริโภคเกี่ยวกับความชำรุดบกพร่องกฎหมายแพ่งพาณิชย์ไม่ได้บัญญัติเอาไว้โดยตรง ส่งผลให้ศาลต้องใช้อำนาจในการพิจารณาและตีความตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ ว่าแต่ละกรณีต้องรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องหรือไม่อย่างไร ซึ่งต้องใช้เวลาในการพิจารณายาวนาน ในขณะที่กฎหมายของต่างประเทศมีการกำหนดสิทธิของผู้บริโภค ไว้อย่างชัดเจนสรุปได้ดังนี้ 1) ช่อมแซมหรือเปลี่ยนสินค้า 2) หากช่อมแซมสองครั้ง ให้สิทธิผู้บริโภคบอกเลิกสัญญาได้ 3) บอกเลิกสัญญา 4) ลดราคาตามสภาพ 5) เรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้น 6) กรณีชำรุดบกพร่องภายในระยะเวลา 6 เดือน ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าชำรุดบกพร่องมาตั้งแต่ส่งมอบ ส่วนกรณีตามสัญญาเช่าซื้อหากจะให้ผู้เช่าซื้อในฐานะของผู้ใช้คือผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองเพื่อความชำรุดบกพร่องด้วยก็ควรกำหนดให้สถาบันทางการเงินในฐานะของผู้เช่าซื้อ โอนสิทธิเรียกร้องให้ผู้เช่าซื้อ เพื่อให้ผู้เช่าซื้อสามารถใช้สิทธิเรียกร้องเพื่อความชำรุดบกพร่องกับผู้ขายหรือผู้ผลิตได้โดยตรง

อภิปรายผล

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 472 กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องไว้อย่างกว้าง ๆ ซึ่งมีข้อดีคือมีความยืดหยุ่น แต่ก็ส่งผลต่อการใช้บังคับที่มีความเห็นด้านการตีความแตกต่างกันออกไปเพราะไม่มีการบัญญัตินิยามหรือหลักเกณฑ์ของความชำรุดบกพร่องที่ชัดเจนดังเช่นกฎหมายของเยอรมนี (Das Bürgerliches Gesetzbuch) โดยอาจใช้เกณฑ์ในการพิจารณาถึงความชำรุดบกพร่องเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาจากข้อตกลงในสัญญา หรือความมุ่งหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสินค้าตามสัญญา หรือการใช้ประโยชน์จากสินค้าตามปกติวิสัยซึ่งสามารถพิจารณาได้จากข้อมูลของผู้ขายเป็นหลัก หรือการพิจารณาจากการติดตั้งและคู่มือการติดตั้งชำรุดเช่นนี้ก็ให้ถือว่าชำรุดบกพร่อง หรือการพิจารณาจากการส่งมอบทรัพย์สินผิดประเภทหรือน้อยกว่าจำนวนตามที่ตกลงกันไว้ก็ให้ถือว่าชำรุดบกพร่องเช่นกัน และเพื่อให้สัญญาเช่าซื้อได้รับความคุ้มครองเพื่อความชำรุดบกพร่องจึงควรมีกำหนดนิยามให้ชี้แจงความรวมถึงเช่าซื้อด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ นพพรศิริ เหลืองงาม (2562:24) พบว่าความชำรุดบกพร่องตามกฎหมายไทยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 ถึงมาตรา 474 นั้นมีบทบัญญัติที่ตีความ ความชำรุดบกพร่องไว้อย่างกว้างมากอีกทั้งยังสามารถยกเว้นความรับผิดดังกล่าวได้อีกด้วย จึงกลายเป็นภาระการพิจารณาความรับผิดในความชำรุดบกพร่อง ทั้งความชำรุดบกพร่องนี้ต้องมีอยู่ก่อนหรือตั้งแต่เวลาซื้อขาย หากความชำรุดบกพร่องมีขึ้นภายหลังอาจเป็นกรณีผิดสัญญาหรือเป็นกรณีที่ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ไม่ถูกต้อง หรือกลายเป็นเรื่องการรับประกันความเสี่ยงภัยในภัยพิบัติแล้วแต่กรณีแต่ไม่สามารถเอาขอให้ผู้ขายรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องในขณะที่กฎหมายของสหรัฐอเมริกา เช่นกรณีรถยนต์ หากภายหลังส่งมอบเมื่อผู้บริโภคตรวจพบว่ามีความชำรุดบกพร่องภายในระยะเวลา 6 เดือนนับแต่ซื้อสินค้า ผู้ขายยังคงต้องรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่อง โดยให้สิทธิผู้บริโภคสามารถเลือกที่จะเปลี่ยนสินค้าชิ้นใหม่ หรือให้ผู้ขายคืนเงินที่ซื้อได้ โดยภาระในการพิสูจน์เป็นของผู้ขาย

ส่วนด้านสิทธิของผู้บริโภคตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยไม่ได้บัญญัติไว้ในถึงสิทธิของผู้บริโภคว่าสามารถเรียกให้ผู้ขายรับผิดได้อย่างไรบ้าง ส่งผลให้ผู้บริโภคไม่สามารถเปลี่ยนสินค้าที่ชำรุดบกพร่องที่ช่อมแซมแล้วหลายครั้งได้ หรือบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้ต้องทนใช้สินค้าที่ชำรุดบกพร่องต่อไป ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายของสหรัฐอเมริกาและเยอรมนีที่กำหนดสิทธิของผู้บริโภคไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นจึงควรมีการปรับปรุงเพิ่มเติมในส่วนของสิทธิของผู้บริโภคเกี่ยวกับความชำรุดบกพร่อง ดังนี้ ช่อมแซมหรือเปลี่ยนสินค้าได้ หากช่อมแซมเกิดสองครั้งสามารถบอกเลิกสัญญาได้ หรือขอลดราคาตามสภาพ หรือบอกเลิกสัญญา ทั้งหากสินค้าชำรุดบกพร่อง

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้มีบทบาทยุติกฎหมายเกี่ยวกับความชำรุดบกพร่องที่ชัดเจนจึงควรแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือออกเป็นกฎหมายพิเศษฉบับใหม่ในลำดับขั้นที่เท่ากันคือพระราชบัญญัติ โดยควรมีการบัญญัติเพิ่มเติมในด้านนิยามความหมายของความชำรุดบกพร่องที่ต้องมีความชัดเจน โดยอาจใช้เกณฑ์ในการพิจารณาถึงความชำรุดบกพร่องเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาจากข้อตกลงในสัญญา หรือความมุ่งหมายที่จะใช้ประโยชน์จากสินค้าตามสัญญา หรือการใช้ประโยชน์จากสินค้าตามปกติวิสัยซึ่งสามารถพิจารณาได้จากข้อมูลของผู้ขายเป็นหลัก หรือการพิจารณาจากการติดตั้งและคู่มือการติดตั้งชำรุดเช่นนี้ก็ให้ถือว่าชำรุดบกพร่อง หรือการพิจารณาจากการส่งมอบทรัพย์สินผิดประเภทหรือน้อยกว่าจำนวนตามที่ตกลงกันไว้ก็ให้ถือว่าชำรุดบกพร่องเช่นกัน และเพื่อให้สัญญาเข้าซื้อได้ รับความคุ้มครองเพื่อความชำรุดบกพร่องจึงควรมีกำหนดนิยามให้ชื่อความร่วมถึงเข้าซื้อด้วย

นอกจากนั้นยังควรมีการปรับปรุงด้านการใช้สิทธิของผู้บริโภคหากสินค้าชำรุดบกพร่องก็ต้องมีความชัดเจนเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านการให้สิทธิแก่ผู้บริโภคในการขอให้มีการซ่อมแซมหรือขอเปลี่ยนสินค้าได้ หรือหากให้ซ่อมแซมเกินกว่าสองครั้งเช่นนี้ควรให้สิทธิแก่ผู้บริโภคในการบอกเลิกสัญญาได้ หรือให้สิทธิผู้บริโภคในการลดราคาตามสภาพ หรือให้สิทธิผู้บริโภคในการบอกเลิกสัญญา ทั้งให้สิทธิผู้บริโภคในการเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากความชำรุดบกพร่อง หรือกรณีทีสินค้าชำรุดบกพร่องภายในระยะเวลา 6 เดือน ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าชำรุดบกพร่องมาตั้งแต่วันส่งมอบ นอกจากนั้นควรกำหนดว่าไม่ให้ทำข้อตกลงในสัญญาเพื่อลดทอนสิทธิของผู้บริโภคดังกล่าว หากมีข้อตกลงเช่นนั้น ข้อตกลงดังกล่าวตกเป็นโมฆะ ส่วนกรณีของสัญญาเข้าซื้อควรกำหนดให้ผู้ซื้อไม่ว่าจะเป็นสถาบันทางการเงินหรือธนาคารในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์โอนสิทธิทั้งหลายของตนให้แก่ผู้บริโภคในฐานะผู้ใช้ทรัพย์สินคือผู้เข้าซื้อ โดยปราศจากเงื่อนไข เพื่อให้ผู้เข้าซื้อสามารถเรียกให้ผู้ขายหรือผู้ผลิตรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องได้โดยตรงดังกล่าวมาข้างต้น และหากไม่มีการซ่อมแซมหรือซ่อมแซมแล้วไม่สามารถใช้งานได้เป็นปกติผู้เข้าซื้อที่มีสิทธิบอกเลิกสัญญากับผู้ขายหรือผู้ผลิตซึ่งจะส่งผลให้สัญญาเข้าซื้อเข้ากับสถาบันทางการเงินระงับไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการการปฏิรูปการคุ้มครองผู้บริโภค สถาปนิกรูปแห่งชาติ. (2558). วาระปฏิรูปที่ 31 : การปฏิรูประบบการคุ้มครองผู้บริโภคเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อความชำรุดบกพร่องของสินค้าและร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความชำรุดบกพร่องของสินค้า พ.ศ. ...”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- นพพรศิริ เหลืองงาม. (2562, 2 พฤษภาคม-สิงหาคม). “มาตรการการแก้ไขปัญหาการคุ้มครองผู้บริโภค กรณีความชำรุดบกพร่องที่เกิดหลังการส่งมอบสินค้า.” วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 9(2) : 24.
- ธนดล ถนอมนิรชรชัย. (2557). ปัญหาในการคุ้มครองสิทธิผู้ซื้อในการซื้อขายรถยนต์ใหม่. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมายธุรกิจ). คณะนิติศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ณัชชรา จันโท. (2559). ความรับผิดชอบต่อความชำรุดบกพร่อง : ศีกษาสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบของบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่สัญญาซื้อขาย. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประชุม โฉมฉาย. (2552). กฎหมายเอกชนเปรียบเทียบเบื้องต้น. 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

รำไพ วงศ์สุชาติ. (2550). ความชำรุดบกพร่องในทรัพย์สินที่ซื้อขาย. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต.
คณะนิติศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศันันท์กรณ์ โสทธิพันธุ์. (2559). คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. 7. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.

Markesinis, B. S., Unberath, H., & Johnston, A. C. (2006). The German Law of Contract :
A Comparative Treatise. Oxford : Hart Publishing.